

Reptes presents i futurs per al rol de l'educació superior en el context de la globalització.

Segons **Philip G. Altbach**, director del Center for International Higher Education, Boston College, les universitats de tot el món veuen com se'ls està exigint que, cada cop més, portin a terme les seves funcions amb menys recursos, la qual cosa fa que el treball es deteriori. Sembla que no hi ha temps ni recursos per considerar nous enfocaments per educar als estudiants o servir a la societat. En aquest sentit, són les universitats de recerca les que s'han vist més afectades per la necessitat de buscar noves vies de finançament i han vist modificat el seu funcionament.

En moltes ocasions, el govern i la població consideren les universitats únicament com a motors econòmics i camps d'entrenament dels professionals clau. Però, aquestes tendències beneficien a l'educació superior i a la societat? Les universitats s'han vist obligades a renunciar a una part del seu paper essencial com a centres per a la vida intel·lectual i cultural i com a analistes i crítics socials. Al mateix temps, cada cop estan més vinculades a les necessitats pràctiques de la societat que dicten els governs i els mercats (per a les institucions privades). Philip G. Altbach diu que "les societats que ignoren les múltiples finalitats i funcions de les universitats seran molt més dèbils ja que aquestes són motors de l'economia del coneixement, però estan al servei dels objectius humanístics i cultural i dels individus.

Actualment la universitat té les següents funcions:

- Funció acadèmica professional. La universitat, en certa manera, és responsable de l'educació de molt professionals.
- Educació general. El currículum utilitzat en la major part del món s'ha basat tradicionalment en els coneixements especialitzats de disciplines concretes i no ha inclòs l'educació general. Ara es debat sobre el paper d'aquest tipis de coneixement i, en alguns països, s'ha afegit al currículum universitari.
- Preservar i difondre el coneixement.
- Centre intel·lectual.
- Com a institucions nacionals i internacionals.
- Motor de desenvolupament econòmic.
- Instrument de mobilitat social.

Sens dubte, la massificació ha estat la força dominant de l'educació superior en la segona meitat del segle XX i seguirà tenint impacte al segle XXI. La taxa bruta de matriculació en educació superior ha augmentat del 10 % en la majoria de països desenvolupats, a més del 50% a l'actualitat. A escala mundial, la proporció és aproximadament d'una quarta part. La massificació de l'educació superior no només ha significat l'augment del nombre d'estudiants, sinó que també un increment radical del número i el tipus d'institucions acadèmiques.

El problema de bé públic

Un dels debats més seriosos sobre l'educació superior de les últimes dècades se centra en definir si aquesta és un bé públic – aquell que afegeix valor a la societat a l'educar a les persones que es convertiran en ciutadans productius-, o un bé privat – aquell que beneficia principalment als individus, ja que tindran un nivell de vida i estatus social més elevat gràcies als seus estudis superiors.

En els últims anys, els defensors del bé privat s'han imposat de manera considerable i, com a conseqüència, en molts països els pressupostos d'educació superior han quedat estancats o han estat retallats. S'ha demanat a les institucions acadèmiques públiques que paguin una part, cada cop més elevada, dels seus costos augmentant les taxes de matriculació, comercialitzant-se més i venent els seus serveis al mercat. En alguns casos s'han introduït préstecs i altres programes de finançament per reduir la càrrega econòmica. És discutible que l'Estat no tingui capacitat econòmica per finançar l'ampliació de l'accés a l'educació superior. En canvi, la majoria dels països han decidit traslladar una part important del cost econòmic als estudiants.

Al mateix temps, la privatització de l'educació superior pública també ha contribuït a limitar les funcions de les universitat. En molts països, una part mot petita dels pressupostos de les

universitats públiques prové de fonts governamentals. Aquesta tendència cap a la privatització ha implicat que s'hagi començat a ignorar les finalitats tradicionals de la universitat per donar més importància a altres activitats amb potencial per generar ingressos. D'aquesta manera, les funcions de la universitat estan cada cop més condicionades a les forces del mercat.

Les universitats tenen moltes finalitats en la societat contemporània i mereixen suport no tan sols pel seu paper directament econòmic. Les societats que ignorin les múltiples finalitats i funcions de les universitats seran molt més dèbils ja que són motor de l'economia del coneixement però també estan al servei dels objectius humanístics i culturals de la societat i dels individus.

La globalització i els mercats: reptes de l'educació superior

Segons l'estudi de **Deepak Nayyar**, professor de la Jawaharlal Nehru University (Índia), la retirada de l'Estat i l'avanç del mercat han canviat el context nacional i l'expansió dels mercats comença a exercir una influència significativa en l'educació superior. L'educació com a negoci no condueix al desenvolupament econòmic ni al progrés. Per aquest motiu, els països haurien de formular polítiques d'educació superior per aconseguir el desenvolupament, per minimitzar els riscos i aprofitar les oportunitats creades pels mercats i la globalització.

Clarament, els mercats sense traves ni regulacions en l'educació superior poden tenir un efecte advers en la qualitat de l'educació. El règim de l'Organització Mundial del Comerç i l'Acord General sobre comerç de Serveis tenen enormes implicacions per a l'educació superior que cal tenir en compte. No s'hauria de permetre que els mercats i la globalització determinessin l'educació superior.

El rols emergents de l'educació superior

El propòsit educatiu.

Segons **Peter Taylor**, investigador i cap dels programes de graduat de l'Institute of Development Studies de la University of Sussex, les institucions d'educació superior han arribat a un punt crític en la seva llarga evolució, com a productores i difusores mundials i locals de coneixement. Donat que l'educació té un paper cada cop més important, en tots els nivells, com a transmissora i reproductora d'un complex teixit de coneixement i relacions de poder, ara hem de qüestionar amb urgència la seva finalitat, així com la distribució i l'ús del mitjà que posen a la seva disposició a l'hora de complir aquesta finalitat. La finalitat de l'educació ha de ser transformar més que transmetre. És necessari passar d'una docència basada en l'acumulació i memorització de coneixement a una docència basada en el desenvolupament de capacitats de l'alumne. Cal doncs, integrar el diàleg i una consciència crítica del món.

Una de les fonts d'oportunitats podria ser la introducció de nous continguts, l'augment de la interdisciplinarietat i la supressió de les distàncies entre els progressos en les diferents disciplines. Podríem imaginar que tots els estudiants d'educació superior experimenten canvis de currículum? Canvis on les àrees d'estudi tradicionals com les humanitats o les ciències es transformessin en un currículum transversal més orientat als problemes i més vinculat als desafiaments i a les inquietuds del món real com ara la ciutadania, el cosmopolitisme, el multiculturalisme, els valors ètics, l'enteniment, i el desenvolupament sostenible. No es tracta d'un somni, moltes institucions de tot el món ja ho estan intentant.

Els desafiaments clau per abordar temes d'aprenentatge transversal són els següents:

- La necessitat de donar suport a la capacitat dels professors per desenvolupar un enfocament pedagògic basat en la incertesa i orientat a problemes.
- La necessitat que els empresaris reconeixin i facilitin que els empleats apliquin formes de coneixement i pràctiques més holístiques i, així, atorguin més legitimitat a aquesta forma d'aprenentatge.
- La necessitat que les escoles en els nivells més baixos del sistema educatiu preparin als estudiants per a formes d'aprenentatge i estudi més interdisciplinàries, amb la finalitat de que puguin realitzar la transició a l'educació superior amb èxit.

Per **Richard Bawden**, professor honorari de la University of Western Sydney, els membres de la comunitat acadèmica han de ser facilitadors de les millores de les condicions humanes mitjançant el desenvolupament intel·lectual, moral, estètic, i fins i tot, espiritual. L'educació superior hauria de conduir-se de tal manera que integrés de manera complexa els aspectes més adequats del saber humà per afrontar els temes que caracteritzen el final de l'era moderna que estem vivint. L'objectiu educatiu bàsic de les institucions d'educació superior hauria de ser la facilitació explícita d'un aprenentatge progressiu, reflexiu, crític i transformador que duu a una comprensió més alta de la necessitat de paradigmes responsables (i a la seva expressió) per viure i per ser i per transformar-se tant a escala individual com col·lectiva.

El rol de la investigació.

Hebe Vessuri, directora del Venezuelan Institute for Scientific Research sosté que no es pot donar per segur que la recerca i l'educació superior són el camí més clar cap al desenvolupament. En els països més dèbils, amb capacitats insuficients i una infraestructura bàsica incorrecta, és adir, amb institucions polítiques i socials ineficients i inestables, l'educació superior, la ciència i la tecnologia no sols han reduït les desigualtats socials, sinó que han augmentat les diferències socials i econòmiques entre els cultes i els ignorants.

No obstant, això no implica que els països pobres hagin de prescindir de l'educació superior, o de la ciència i tecnologia, sinó que la capacitat investigadora sense orientació ni supervisió social i aïllada d'altres components essencials amb responsabilitats socials i morals, no pot satisfer el seu potencial per millorar la vida de les persones.

La globalització, tal i com la coneixem avui en dia, és fonamentalment asimètrica. Amb els seus beneficis i riscos funciona pitjor per als països i les institucions en vies de desenvolupament.

Més del 80% dels recursos destinats a la ciència i a les universitats l'any 2000 es van gastar en l'àrea dels països amb més ingressos econòmics. Amèrica del Nord i Europa combinen, juntament, el 95 % dels doctorats del món. D'aquestes dues regions també provenen el 75 % dels articles científics. Pel contrari, tan sols existeixen 94,3 investigadors científics per cada milió de persones en els països menys desenvolupats, comparats amb els 313 que existeixen en països desenvolupats i els 3.728 dels països rics.

La negativa de la comunitat científica a assumir responsabilitats socials no es pot seguir mantenint, ja que ha conduït a una ciència que està fora de control, conformista i inconscient.

Com assenyala **Charas Suwanwela**, de la Chulalongkorn University, cada societat requereix diferents conjunts de coneixement i investigació. La contribució política i social del coneixement ha de tenir en compte la singularitat de cada societat i el seu estadi de desenvolupament. Les universitats dels països en vies de desenvolupament han desenvolupar la seva pròpia investigació competitiva, al mateix temps que serveixin com agents fiables de la societat i a respondre a les seves necessitats, involucrant-se responsablement en les lluites pels drets humans i la justícia social.

Sheila Jasanoff, subratlla que en el segle XXI s'ha d'examinar críticament i reflexionar sobre els avanços de la ciència i la tecnologia. Les universitats també tenen la comesa de desenvolupar els discursos crítics amb que les societats puguin reflexionar contínuament sobre l'aplicació dels avanços tecnocientífics.

La vinculació social.

Rajesh Tandon, president de la Society for Participatory Research in Asia, explica que les interaccions de les institucions d'educació superior amb la societat civil estan poc desenvolupades i mal conceptualitzades. La ciutadania i el govern democràtic són els dos pilars del desenvolupament humà i social, però, on ha estat l'educació superior en el discurs sobre el desenvolupament humà i social durant les últimes cinc o sis dècades? Quins rols han portat a terme les institucions d'educació superior en els nous camps del desenvolupament humà i social?

Algunes institucions d'educació superior han reaccionat davant aquestes oportunitats obrint nous centres per a l'estudi del gènere i el medi ambient, entre d'altres. Altres institucions han començat a ensenyar aquests temes en els seus cursos de grau i postgrau, i també estan les

que han començat a investigar sistemàticament aquestes qüestions emergents relacionades amb el desenvolupament humà. En canvi, en general, les institucions d'educació superior de tot el món no han estat capaces d'ocupar-se adequadament d'aquestes preocupacions crucials.

Per què s'ha donat una certa desconexió entre les institucions d'educació superior i els problemes actuals del desenvolupament humà i social? Fins a quin punt és certa i a què es deu la imatge de torre d'ivori, allunyada de la societat, que tenen les universitats? En aquest context, el concepte que es debat amb més freqüència és el de l'extensió, entesa com la projecció de la universitat vers la societat, a través de les seves activitats tradicionals de formació i recerca. Les institucions d'educació superior estenen els seus coneixements i experiències entre les comunitats del seu entorn amb la intenció d'ajudar. Encara que és cert que en la majoria de les institucions d'educació superior de tot el món prevalen les activitats d'extensió externa o cap a la comunitat, aquesta pràctica és més comú a Amèrica del Nord, on els programes de servei-aprenentatge comunitaris, col·loquen als estudiants en empreses o comunitats en les que treballen durant un període de temps determinat. Molts estudiants que participen en aquest programes opinen que els ajuda a avançar en la seva carrera i formació professional.

En molts casos, les institucions han treballat aïlladament sense adonar-se'n de què sorgien noves formes de coneixement basades en la pràctica, especialment en moviments socials, coalicions de la seguretat civil i grups d'experts que s'han centrat en aspectes diversos del desenvolupament humà i social. El principal repte estratègia al qual s'afronten les institucions d'educació superior és el reconeixement d'altres fonts de coneixement contemporanis i avançades sobre el desenvolupament humà i social.

Desenvolupament institucional

La professora de la New York University, **Teboho Moja**, explica que les iniciatives del govern per reformar els sistemes d'educació superior se centren en transformar les institucions per a què cobreixin les necessitats nacionals i que facin que els seu país siguin competitius en un món global.

El repte per a les institucions ha consistit en trobar un equilibri entre el seu esforç dirigit al desenvolupament econòmic i el dirigit al desenvolupament humà i social. La missió fonamental d'aquestes institucions, tal i com estan en l'actualitat, és la de cobrir les necessitats nacionals però amb problemes com la reducció de pobresa, els problemes mediambientals, el terrorisme mundial, les malalties i els conflictes nacionals continus, s'ha d'abordar amb estratègies més globals. Per aconseguir-ho, les institucions han de generar un nou tipus d'intel·lectual, que sigui capaç d'abordar problemes globals.

Així mateix, cal que les institucions d'educació superior s'impliquin en processos que contribueixin a la pacificació i a la reducció dels conflictes, i els ofereixin el seu suport mitjançant la generació i el subministrament del coneixement necessari sobre aquestes qüestions.

En un món en el qual la globalització ha fet de l'anglès la llengua predominant, el treball de les universitats per preservar les llengües i cultures que encarnen i representen és fonamental, i és poc probable que si no ho fan les institucions d'educació superior, no ho porti a terme cap altre tipus d'institució social.

Segons **Deane Neubauer** i **Victor Muñoz**, al llarg de la història s'ha vist que les institucions d'educació superior tenen capacitat d'adaptació a canvis socials de gran abast. La ràpida globalització planteja a les universitats el desafiament de si seran capaç d'adaptar-se.